Datum
2026-05-18

Dnr
MUCF 0352/26

Remiss av SOU 2026:13 Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors, MUCF, yttrande utgår från myndighetens uppdrag att verka för att unga ska få goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt att stärka det civila samhällets förutsättningar. Myndigheten ska också ta fram och sprida kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets villkor och utveckling.

MUCF:s uppdrag omfattar även ungdomspolitiken, civilsamhällespolitiken, politiken för nationella minoriteter samt frågor som rör trossamfund. Myndigheten ska arbeta sektorsövergripande och i samverkan med andra aktörer för att stärka demokratin, delaktigheten och människors möjligheter till organisering och inflytande

MUCF har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet SOU 2026:13 Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar.

MUCF ser positivt på ambitionen att stärka samhällets möjligheter att motverka organiserad brottslighet. Denna typ av brottslighet kan utgöra ett hot mot grundlagsskyddade värden, såsom rättsstatens principer och enskildas fri- och rättigheter. Den kan också påverka samhällsviktiga funktioner och undergräva tilliten till offentliga institutioner. Kriminella nätverk påverkar i hög grad ungas livsvillkor, trygghet och framtidsutsikter. Att motverka rekrytering av barn och unga till kriminella miljöer är en central del i detta arbete.

Övergripande synpunkter

MUCF tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Myndigheten delar bedömningen att det finns behov av att tydligare kriminalisera deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar, som ett led i att förebygga och bekämpa organiserad brottslighet. MUCF vill dock framhålla att ett utvidgat straffansvar riskerar att få särskilda konsekvenser för barn och unga, som i högre utsträckning än vuxna kan befinna sig i gråzoner mellan utsatthet, påverkan och aktivt deltagande. Förslagen behöver därför kompletteras med ett tydligt barnrättsperspektiv och en analys av hur unga påverkas.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
Besöksadress Stockholm: Torkel Knutssonsgatan 39, 118 49 Stockholm | Besöksadress Växjö: Liedbergsgatan 4, 352 30 Växjö
Postadress: Box 206, 351 05 Växjö | tfn 010-160 10 00 | info@mucf.se | www.mucf.se

Barn och ungas särskilda situation.

MUCF vill understryka att barn och unga ofta rekryteras till kriminella nätverk genom social utsatthet, brist på framtidstro och påverkan från äldre individer. Deras handlingsutrymme är i många fall begränsat, och deras deltagande kan vara ett resultat av påtryckningar, lojalitetskrav eller behov av tillhörighet.

Särskilt om barn under 15 år i förslaget

MUCF vill särskilt uppmärksamma situationen för barn under 15 år. För denna grupp är det av central betydelse att åtgärder i första hand utformas inom ramen för socialtjänstens ansvar och med ett tydligt barnskyddsperspektiv.

Det finns en risk att lagstiftning som indirekt riktar sig mot deltagande i kriminella sammanslutningar får konsekvenser även för yngre barn, exempelvis genom ingripanden, registrering eller samverkan mellan myndigheter. Sådana åtgärder måste präglas av rättssäkerhet, proportionalitet och ett tydligt fokus på barnets bästa.

MUCF vill därför betona att insatser för barn under 15 år i första hand ska vara sociala och förebyggande, tvångs- eller kontrollåtgärder måste användas med stor restriktivitet, samverkan mellan rättsväsende och socialtjänst behöver säkerställa.

Ett utökat straffansvar för deltagande och samröre riskerar att träffa unga personer som ännu inte har etablerat en kriminell identitet, men som befinner sig i riskzon. Det finns en risk att sådana åtgärder kan förstärka marginalisering snarare än bidra till att bryta negativa livsbanor. MUCF anser därför att barn och ungas situation särskilt bör analyseras i den fortsatta beredningen och att det bör säkerställas att rättstillämpningen tar hänsyn till ungas mognad och utsatthet förebyggande och sociala insatser fortsatt måste utgöra en central del av arbetet mot kriminalitet.

Förhållandet till barnkonventionen

Barnkonventionen är svensk lag och ska beaktas i all lagstiftning som rör barn. MUCF vill särskilt lyfta följande artiklar:

- Artikel 3 (barnets bästa): Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet. Det innebär att konsekvenserna för barn måste analyseras och vägas in i lagstiftningsprocessen.

- Artikel 12 (rätt att komma till tals): Barn har rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem. Det är angeläget att barns perspektiv inkluderas i arbetet med att utforma och följa upp lagstiftningen.

- Artikel 37 och 40 (barn i rättssystemet): Barn som misstänks för eller döms för brott ska behandlas på ett sätt som främjar deras återanpassning och tar hänsyn till deras ålder och utveckling.

MUCF bedömer att det finns en risk att de föreslagna bestämmelserna kan komma i konflikt med barnkonventionens krav, särskilt om unga i utsatta situationer kriminaliseras utan tillräcklig hänsyn till deras förutsättningar. Det är därför viktigt att barnrättsperspektivet tydliggörs i lagstiftningens utformning och att rättsväsendet ges stöd i hur barnkonventionen ska tillämpas i dessa ärenden.

Behov av förebyggande arbete

MUCF vill betona att straffrättsliga åtgärder behöver kompletteras med långsiktiga och kunskapsbaserade förebyggande insatser. Civilsamhällets organisationer spelar en central roll i att skapa tillitsfulla relationer, erbjuda meningsfull fritid och fungera som skyddsfaktorer mot kriminalitet. Det är viktigt att stärka det lokala förebyggande arbetet och säkerställa att barn och unga har tillgång till trygga miljöer och positiva sammanhang samt att utveckla samverkan mellan myndigheter, kommuner och civilsamhälle.

Ändringarna i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

MUCF noterar de föreslagna ändringarna i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare avseende hemliga tvångsmedel och ser positivt på att regelverket anpassas för att stärka samhällets möjligheter att ingripa mot organiserad brottslighet. Samtidigt vill myndigheten betona att tillämpningen av dessa bestämmelser kan få konsekvenser för barn och unga, särskilt i situationer där deras involvering i kriminella sammanhang är otydlig eller präglad av påverkan från andra.

Det är därför angeläget att rättstillämpningen sker med stor noggrannhet och med beaktande av proportionalitet, rättssäkerhet och barnets bästa. MUCF vill även understryka vikten av att förändringarna följs upp, särskilt avseende hur de påverkar unga personer och deras möjligheter till återanpassning.

Föreningsfriheten

Förslaget kan få konsekvenser för den grundlagsskyddade föreningsfriheten enligt 2 kap. regeringsformen. Även om utredningen inte föreslår något generellt förbud mot organisationer, innebär kriminaliseringen att vissa former av deltagande, stöd eller samröre kan bli straffbara om de anses främja en kriminell sammanslutnings verksamhet.

Det finns därför en risk för gränsdragningsproblem, särskilt eftersom begrepp som ”deltagande”, ”samröre” och att ”främja eller understödja” kan uppfattas som relativt

breda. Kritiker har framhållit att otydliga rekvisit kan skapa osäkerhet kring vilka kontakter eller aktiviteter som omfattas, vilket i sin tur kan få en återhållande effekt på människors vilja att delta i föreningsliv eller sociala sammanhang där det finns en risk för kopplingar till kriminalitet.

När det gäller unga behöver särskild hänsyn tas till att barn och ungdomar ofta befinner sig i sociala miljöer där gränsen mellan vänskapsrelationer, social tillhörighet och faktisk kriminalitet kan vara oklar. Utredningen föreslår dessutom att tvångsmedel ska kunna användas även mot barn under 15 år som misstänks för sådana brott. Det ställer höga krav på rättssäkerhet, proportionalitet och ett starkt barnrättsperspektiv. Det finns annars en risk att unga personer kriminaliseras på ett tidigt stadium för kontakter eller lojaliteter som snarare bör mötas med sociala och förebyggande insatser än straffrättsliga åtgärder.

Särskilt viktigt är därför att lagstiftningen utformas så att den inte träffar ungdomars deltagande i legitima föreningar, fritidsverksamheter eller civilsamhällesinitiativ i socioekonomiskt utsatta områden. Det bör också säkerställas att bedömningen av vad som utgör straffbart deltagande görs restriktivt och med tydliga krav på koppling till konkret och allvarlig brottslighet.

Avslutande synpunkter

MUCF tillstyrker således i huvudsak utredningens förslag, men vill understryka att ett stärkt straffansvar måste balanseras med ett tydligt barnrättsperspektiv. Lagstiftningen bör utformas så att den inte riskerar att ytterligare marginalisera barn och unga i utsatta situationer. MUCF ser det som avgörande att arbetet mot organiserad brottslighet kombineras med insatser som stärker ungas delaktighet, framtidstro och möjligheter till ett liv fritt från kriminalitet.

I detta ärende har generaldirektör Magnus Jägerskog beslutat. Remissamordnare Kenneth Condrup har varit föredragande.

Magnus Jägerskog
Generaldirektör

Kenneth Condrup
Remissamordnare